

ԱՐԱՐԱՏ

ԱՄՍԱԳԻՐ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ.

ԹԻԲԻ ԺԱՆՈՒՆ Բ.

1875

ՏԱՐԻ Ը. — ՆՈՅԵՄԲԵՐ 30

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼ ԶԵՂԺՄԱՆՑ

ՎՏԱՆԳԱԲԵՐ ՀԵՏԵՒԱՆԱՅ ՎԵՐԱՅ

ՄԻ ԳԱՂԱՓԱՐ ԵՒՍ.

(ԱՆԿԵՐՆԵՐԻ ԶԵՂԺՄԱՆՑ)

Մեծն Ներսիսի, Սահակ Պարթեւի, Ս. Մեսրոպայ՝ եւ հետզհետէ շարունակ նոցա նման եռանդուն՝ մեծագործ եւ անձնանուէր Հայրապետաց՝ եւ նոցա պաշտպան եւ աջակից թէ՛ եկեղեցական եւ թէ՛ աշխարհական համայն անձանց ամեն ժամանակ եւ դարում՝ ի սէր Ազգի եւ եկեղեցւոյ ի գործ դրած բարենպատակ գործոց եւ արգեանց մէջ պարզապէս երկու նպատակ կերեւի: Մինն է Ազգի եւ եկեղեցւոյ գոյութեան յարատեւութիւնը ապահովել, եւ միւսն է՝ ըստ կարեւորութեանն եւ կարօտութեան եկեղեցւոյ եւ Ազգի՝ ինչպէս նաեւ ըստ պահանջմանց ժամանակին՝ կարգ եւ կանոններ, այլեւայլ պիտոյից եւ կարգաց համաձայն սահմաններ, եւ արաքողութեանց եւ պաշտամանց մէջ միօ-

րինակութիւն, ներդաշնակութիւն եւ պայծառութիւն, միանգամայն յառաջադիմական ամեն կարելի եւ անհրաժեշտ տնօրէնութիւնքը խորհել՝ կազմել եւ հաստատել:

Առաջին նպատակ թէպէտ քաղաքական անկախութիւն եւ զօրութիւն ունենալով աւելի լաւ կպաշտպանուի, սակայն առանց սորա եւս՝ ո՞ր եւ իցէ մի ազգ՝ երբ առանձին Առաքելական եկեղեցի եւ առաքելական յաջորդութիւն եւ ազատ վարչութիւն ունի՝ վայելելով նաեւ ինքնուրոյն յատկութիւններ, այս ինքն յառաջադաւարութեանց՝ վերաբերեալ յատուկ սովորութիւնք եւ տարազք, եկեղեցական պաշտամանց՝ արարողութեանց՝ ծիսից՝ եւ այլոց մէջ կարեւոր եւ հիմնական իբրեւ ազգային յատուկ տարբերութիւնք եւ խտրութիւնք, անշուշտ առաւել ապահոված եւ յարատեւութիւնը երաշխաւորեալ կրմնայ:

Երկրորդ նպատակի համար կրկնելոյ հարկ չկայ, որովհետեւ ինդիւրն ինքնին պարզ է, եւ եկեղեցւոյ եւ Ազգի օգուտ եւ պէտքն կպահանջէ միշտ յա-

ուսման համար եւ բարեկարգութեան միջոցներ խորհել՝ հնարել եւ գործել բոլոր պահանջմանց եւ կարեւորութեանց ժամանակին:

Ապաքէն ինչպէս մի ծառ ունի իւր ճիւղերը՝ որք պտուղ եւ նմին գեղեցկութիւն կտան (անպտուղ ծառերը չբնականամբ, թէ եւ նոքա եւս ունին իւրեանց օգուտները եւ պէտքը), իսկ ծառը հաստատուն եւ ապահով կրմնայ իւր խոր արմատով՝ որեւ կունենայ բազում ճիւղեր՝ որք առաւել եւս կապահովեն նորա հաստարմատութիւնը եւ տոկունութիւնը, սոյնպէս նաեւ Ազգի եւ Եկեղեցւոյ գոյութիւնը եւ յարատեւութիւնը ապահովելոյ համար՝ մեր արժանայիշատակ նախնիք եւ պաշտելի Հայրապետք ջանացին ամեն կարեւոր միջոցներ ձեռք առնուլ՝ եւ ունենալ մեր Ազգութեան եւ Եկեղեցւոյ վերաբերեալ նախնական եւ օգտակար աւանդութիւններ, սովորութիւններ, նուիրական կանոնք եւ օրէնք՝ ինչպէս նաեւ ժողովրդական ներքին կենցաղավարութեանց եւ շահուց նկատմամբ առանձին եւ տարբեր յատկութիւններ, միանգամայն ինչպէս մեր Ս. Նախնիք ինքեանք կատարեցին, նոյնպէս բանիւ եւ արդեամբք ուսուցին եւ աւանդեցին մեր ազգային եւ եկեղեցական կանոնքը եւ օրէնքները պինդ պահպանել, ինչպէս նաեւ յաւատ եւ միշտ ամենայն հարազատութեամբ եւ ջերմեանդ հաւատարմութեամբ պահել եւ պաշտպանել այն ամենը՝ զորս ցարդ՝ մեր Եկեղեցւոյ եւ Ազգի շուրջը մէջ մի պաբխապ եւ բերդ ունենալով՝ անկործանելի մը-

նացած եմք եւ կ'սպելեմք Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ եւ Ազգի գոյութիւնը, միանգամայն նորօք կ'պարծենամք:

Արդ՝ մեր արժանաւոր նախնիք՝ ինչպէս որ առանց նպատակի պահած եւ նուիրագործած չեն հին սովորութիւնները եւ ազգային — եկեղեցական բազմատեսակ աւանդութիւնքը եւլն՝ նոյնպէս մեզ կենդանի օրինակներովն յորդոր եւ պատուէր տուած են ինքեանց հետեւիլ ամեն բարի նպատակաց եւ գործոց մէջ, ուրեմն եւ մեք պիտի կարողանամք քաջ հասկանալ եւ խելամուտիլ թէ՛ այն ամենն որքան կարեւոր եւ անհրաժեշտ են մեզ, նոցա օգուտները մեծ են, մանաւանդ ի ներկայս մեր ներքին եւ արտաքին օգուտներ կ'պահանջեն այնպիսի յատկութիւնք եւ նախնական բարի սովորութիւնք ոչ թէ միայն միշտ ունենալ, այլ նաեւ՝ եթէ կարելի է՝ զայնս կարեւոր միջոցներով եւ փութով աւելի ամրացնել յօգուտ Ազգի եւ Եկեղեցւոյ մերոյ:

Երբէք ուրեմն ինչ օգուտ կ'ախնայեմք կրօնական զեղծմանց մէջ անտարբեր մնալով կամ մոլորելով, եւ ինչո՞ւ չեմք հետեւիլ կամ չպիտի հետեւեմք նկատել կրօնական զեղծմանց անհրաժեշտ եղած վտանգաբեր հետեւեմքը՝ եթէ կսիրեմք Հայաստանեայց Եկեղեցին, Ազգը եւ նոցա ունեցած ամենայն պատւական եւ պաշտելի աւանդութիւնքը եւ յատկութիւնքը: Ինչո՞ւ չեմք նկատել զի յաւատ անտարբեր մնալով՝ այսօր՝ Եկեղեցւոյ մի արարողութեան նկատմամբ, վաղիւ՝ մի ծխի նկատմամբ, միւս օր՝ Ազգային կենսական յատ-

կուժեանց նկատմամբ, — մի ուրիշ օր՝ ազգային մատենագրութեան նկատմամբ, եւ հետզհետէ ազգային լեզուի, Հայոց եկեղեցւոյ՝ Ազգութեան եւ այլոց նկատմամբ*), եւ արդարեւ խելամուտ կը լինին՝ որ ըստ այսմ՝ ապա սպառնալից վտանգի կենթարկուին եւ անշուշտ միշտ պիտի ենթարկուին՝ եթէ չբանամք մեր աչքերը եւ չզգուշանամք ըստ արժանւոյն:

Թող ամենայն Հայ՝ ուր որ լինի՝ թէ՛ ի Հնդկաստան՝ ի Փարսի՝ ի Մանչէսթըր՝ ի Նիւ-Եօքք եւ թէ՛ ի Հայաստան — հայրենի երկրում լինի՝ երբ քերմեռանդ՝ հաւատարիմ՝ նախանձախնդիր աւանդապահ եւ պաշտպան կլինի իւր Ազգութեան՝ եկեղեցւոյ՝ եւ կրօնական — ազգային ամեն յատկութեանց մինչեւ ամենաջնջին կարծուած սովորութիւնը, թող վստահ լինի՝ զի երբէք եւ երբէք ոչ մի տեսակ վտանգ զմեզ հարուածել չկարեն:

Ի հարկէ՝ եկեղեցւոյ եւ ազգի ամեն կարգի եւ աստիճանի անդամներն ի միասին պիտի զգան այս ամենը՝ եւ սիրով եւ միաբանութեամբ պիտի արդիւնաւորեն, եւս աւելի եկեղեցական պաշտօնեայք պարտաւոր են հրսկել ամենի վերայ՝ ոչ մի տեղ չթող-

լով որ զեղծումն սարգիս որպէս զի վրտանգարեր հետեւանքներէն ապահով մնան մեր պատուական եկեղեցի եւ Ազգ: Եւ հմուտ եւ ուսեալ՝ բարի եւ խոհեմ եկեղեցականաց պակասութենէն կամ հազուադիւտ լինելէն չե՞ն յառաջանար՝ որ տեղ-տեղ (ինչպէս ի Վալիաթա՝ ի Մանչէսթըր, եւ շն) մինչեւ անգամ Հայաստանի գրկում զեղծումներ կգործուին, որք վտանգարեր հետեւանքներ կրօնական եթէ բոլորովին անտարբեր մնամք, թող որ՝ օտարագործիք մարգամբեաններ՝ չարալեզու եւ չարամիտ անձինք եւս պակաս չեն զեղծումներ յաւելցնելոյ եւ չարագրգիռ մեքենայագործութիւնքը նիւթելոյ համար: Բայց ժողովրդեան եւս գրեթէ համահաւասար պարտքն է՝ եթէ կհասկանայ եւ եռանդ ունի՝ կուռ վառուած զինուիլ օտարագործիք եւ վատաբարոյ անձանց դէմ՝ եւ բարեմտութեամբ ներգործել եւ աջակցիլ եկեղեցւոյ՝ Վարչութեան, եւ չթողուլ միանգամայն չներել՝ որ կրօնական զեղծմամբք վտանգարեր հետեւանքներ յառաջանան եւ ծանրանան Հայաստանեայց եկեղեցւոյ եւ Ազգի վերայ:

ՂԱՆՐԱՄ ԵՊԻՍԿՈՍ ՍԱԵԿՈՒՆԻ:

(*) Այսպիսի զեղծմանց ծնունդ չե՞ն Սէն-Լա Աշտուշէ ևս, որք այսօր որբա՛ն կտապնապնջնն զԱզգ Ազեկեղեցի Հայաստանեայց և քանի՜ վիշտ և նախատիք կազդեն ողջամիտ Հայոց զգայուն սրտից:

Արքա ևս մի թէ կենդանի օրինակներ և զեղծմանց իմաստներ չեն: